

Kutatások az aquincumi polgárvárostól keletre lévő területen

(Budapest, III. ker., Záhony utca 7., Graphisoft Park „D” épület, volt Óbudai Gázgyár területe, Hrsz.: 19333)

A Graphisoft Park építéséhez kapcsolódóan megelőző feltárást végeztünk a tervezett „D” jelű épület és közvetlen körzetének területén. Az ez évi régészeti kutatás közvetlen előzményének tekinthetők az 1996-ban végzett szondázó feltárás, (ZSIDI 1997, 54-57.) az 1997 folyamán végzett régészeti megfigyelés (ZSIDI 1998, 91.) valamint az 1998-ban végzett megelőző feltárás. (ZSIDI 1999, 84-94.)

A jelen kutatási terület az 1998-ban feltárt sáv („C” jelű épület területe és körzete) közvetlen nyugati szomszédságában helyezkedik el. Ezért feltárásunkat a korábban kitűzött raszter rendszer alapján folytathattuk. A feltárás az építkezés terprendezési munkáival párhuzamosan folyt, tekintettel arra, hogy a területet a „gázgyári” periódusban számos, mélyre alapozott, betonból készült műtárggyal építették be, melyeket szét kellett zúzni, és ki kellett emelni az építkezés megkezdése előtt. Ezek a – nagyjából északkelet-délnyugati irányban, egymás-

Research in the territory east of the Aquincum Civil Town

(Budapest, III., 7 Záhony street, Graphisoft Park building “D”, area of the former Óbudai Gázgyár, Lot reg. no.: 19333)

We conducted excavations preceding construction work in the Graphisoft Park in the area of and the immediate surroundings of the future building “D”. The test excavations in 1996, (ZSIDI 1997, 54-57.) the archaeological observations in 1997, (ZSIDI 1998, 91.) and preliminary excavations in 1998 (ZSIDI 1999, 84-94.) were the direct antecedents of the excavations conducted this year.

The actual area of research adjoins the zone excavated in 1998 (area and environs of building “C”) from the west. Accordingly, the excavations were adjusted to the grid system set up last year. The excavations were carried out in parallel with the landscaping works of the constructions, since the area had been covered with several features with deep concrete foundations at a time when the gasworks still functioned. These foundations had to be smashed and lifted out before the construction work could get underway. These approximately north-

sal párhuzamosan futó – mély, betonalapozású sávok az építési terület 57%-át tették ki, azaz 57%-ban pusztították el a történeti rétegeket. Így számunkra összesen négy, eltérő szélességű sávban, mintegy 1400 négyzetméternyi terület (I.-IV. terület) maradt, ahol lehetőségünk nyílt az eredeti rétegsor megfigyelésére. A területsávok közül a délkeleti (Duna felőli) sáv volt a legszélesebb, itt 12 (nagyjából 10x10 méteres) szelvény megnyitására volt lehetőségünk. A II. III. és a IV. területsávok szélessége 3-6 méter között mozgott.

A feltárás menete, hasonlóan az 1998. évi feltáráshoz a következő volt: először az újkori, változó vastagságú réteget távolítottuk el gépi segítséggel, majd a gép utáni kézi felület tisztítást követően kitűztük a korábbi raszter folytatását, és tanufalak meghagyásával megkezdtük a kézi feltárást. A II.-IV. területek esetében a teljes felület feltáráására került sor. Ezt többek között az tette lehetővé, hogy a terep nyugati irányban erősen emelkedett, s míg a Duna felőli, délkeleti részen az újkori feltöltés és a történeti rétegek mintegy 2-3 méter vastagságban ültek a sárga, homokos altalaj felett, addig a legnyugatabbi, IV. számú területen ez már csak alig 1 méter volt.

east-southwest oriented parallel deep concrete foundations occupied 57 % of the construction area, which means that 57% of the historical layers were destroyed. Thus, only four bands of various widths were left for excavations on a surface of about 1400 square metres (territories I-IV), offering an opportunity to observe the original layer sequence. The southeastern band (on the Danube side) was the widest, where 12 (about 10 x 10 m) trenches could be opened. The widths of bands II, III and IV varied between 3 and 6 metres.

The excavations followed the same regime as in 1998: first the modern layer of varying thickness was mechanically removed, followed by a manual scraping of the surface. The continuation of the grid system was set up and manual excavation was started on the scraped surface, leaving baulks between the trenches. In territories II-IV, the whole surface was unearthed. This was made possible by the fact that the surface sloped sharply upwards to the north. The modern fill and the historical layers lay in widths of 2-3 m over the yellow, sandy virgin soil on the southeast on the Danube side, while the same sequence was no more than 1 m in width in the westernmost territory no. IV.

A feltárás az aquincumi polgárvárostól keletre fekvő terület beépítéséről, római kori használatáról eddig alkotott képünket sok új, korábban ismeretlen adattal gazdagította. A terület legkorábbi lakottságáról tanúskodnak az őskori hamvasztásos temetkezések, gyakran a római rétegek által már megzavarva. (Ld. a kötetben Endrődi Anna jelentését.) Az alábbiakban a római korra vonatkozó eredmények rövid összefoglalása következik.

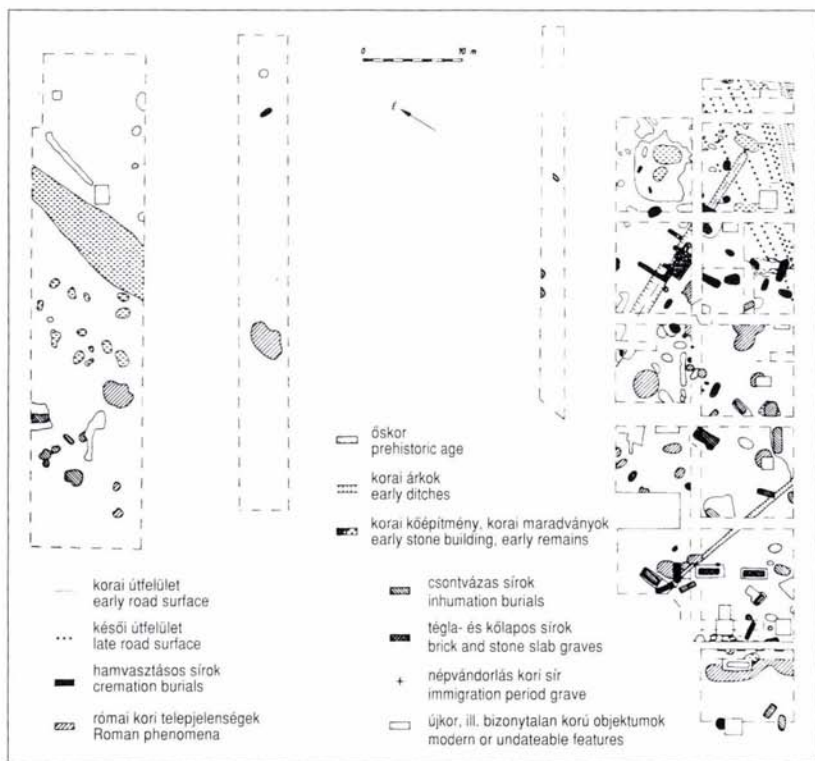
I. terület (1. kép)

Ez a terület fekszik legközelebb a korábbi feltárásokhoz, ahol a római kori partvonalat szegélyező konstrukció nyomait tártuk fel, mintegy 80 méter hosszúságban. E partvédő művet nyugat felé egy beépítetlen sáv követte, majd a partmű irányával megegyező irányítású, egymással párhuzamos árkokat találtunk. A jelenlegi kutatási terület legkeletibb jelensége egy, a partmű vonalával párhuzamos nyomvonalú, töltésre épített út volt, melynek több, megújított periódusa is előkerült. Az út korábbi periódusába a polgárváros irányából egy kövezett járószint csatlakozott, melyet átvágták a csoportosan jelentkező, 2. századi hamvasztásos temetkezések, mintegy 10 sír. A feltárási terület északkeleti részén jelentkező sírok egy része rablott volt, ennek ellené-

The excavations provided us with much new data concerning the habitation and use of the area east of the Aquincum Civil Town in the Roman period. Prehistoric cremation burials, often disturbed by Roman layers, attest to the earliest occupation of the territory (see Anna Endrődi's report in this volume). In the following, the results concerning the Roman period occupation will be summarized.

Territory I (Fig. 1.)

This territory lies the nearest to the earlier excavations, where traces of a Roman period construction running along the bank was discovered, running along a length of 80 m. This bank fortification was followed by an uninhabited band to the west. Parallel trenches were then found running in the same direction as the embankment. The easternmost phenomenon in the actual excavation area was a road built on a raised substructure, also running parallel to the embankment, which displayed several phases of reconstruction. In the earliest phase of the road, a paved floor level joined the road from the direction of the Civil Town, which was intersected by groups of cremation burials, about 10 graves, from the 2nd century. (Fig. 2.) Some of the

1. kép: Az I. terület ásatási alaprajza

Fig. 1: Ground plan of the excavations in territory I

re viszonylag gazdag melléklettel rendelkeztek. (2. kép) Elsősorban kerámia és üvegedény mellékletet, mécseseket, valamivel kevesebb viseleti tárgyat találtunk a sírokban. A leletek közül kiemelkedik egy bronz szelence, melyet érintetlen állapotban találtunk. A polgárvárostól keletre ezek a sírok jelentik a legkorábbi temetkezési horizontot.

A hamvasztásos temetkezéseket

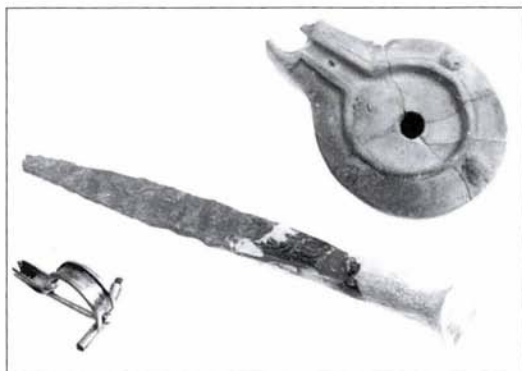
graves found in the northeastern part of the excavation territory were robbed, although relatively many grave goods were left, mostly ceramics and glass vessels, lamps and somewhat fewer articles of wear. An intact bronze casket is a unique find. These graves represent the earliest burial horizon east of the Civil Town.

Monuments were also found

és a köves járószíntet megelőző korszakból is tártunk fel emlékeket. Északkelet-délnyugati irányban, mintegy 30 méter hosszan követünk egy jellegzetes hegyes végű árkot (Spitzgraben), mely az északkeleti területrészen lekerekített véggel végetér. Ettől az ároktól délkeletre, de vele párhuzamosan egy sekélyebb árok húzódott.

A két árok összetartozása bizonytalan, csakúgy az árkok relatív kronológiájával megegyező helyzetben lévő több, nagyobb méretű, földbe mélyített objektum. Ezekből – szerkezeti elemek lévén – igen kevés, s többnyire jellegtelen leletanyag származott. Maguk az árkok kevés habarcsmaradványon és néhány jellegtelen, de római kori kerámiatöredéken kívül egyéb leletet nem tartalmaztak. A konstrukció – a relatív kronológia alapján – a polgárváros kiépülése előtti időszakra datálható. Feltehetőleg a konstrukció megújított, későbbi periódusához tartozhatott az északabbra húzódó árok betöltése fölé emelt kőfalas építmény. (3. kép)

A hamvasztásos temetkezéseket követő időszakra tehető néhány sekély mélységű, félig földbemélyített

2. kép: A hamvasztásos sírok leleteiből
Fig. 2.: Finds from the cremation burials

from the period preceding the cremation burials and the paved floor surface. A characteristic ditch with a pointed end (Spitzgraben) could be followed, running along a length of 30 m in a northeast-southwest direction. It ended in a rounded point in the northeastern part of the territory. Southeast of this ditch, a shallower ditch ran parallel to it. The relationship of the two ditches is uncertain, as is that of a number of larger sunken features found in a similar relative chronological position as the ditches. They, being structural elements, contained only very few and mostly uncharacteristic finds. Nothing could be collected either from the ditches themselves except for some mortar fragments and a few uncharacteristic sherds from the Roman period. The con-

objektum, igen szerény leletanyaggal.

A terület római kori használatának utolsó periódusa a 4. század második felétől az 5. század elejéig tartott, amikor ismét temetkezésre használták a területet. Az elsősorban a terület középső és déli részén elhelyezkedő, csoportos elrendezésű csontvázas sírok – mintegy 20 sír – egy része egyszerű földsír volt, míg néhány esetben fakoporsó nyomát rögzíthettük. A sírcsoportok jellegzetes elemei voltak a vastag habarcszóással épített téglasírok. Említésre méltó közülük az a sír, melyet falazó téglákból gondosan felfalaztak, s az így kialakított, épített sírkamra belső falát fehér színű vakolattal gondosan kikenték. (4. kép) A sírok többsége bolygatott volt, de a bolygatatlan sírok sem tartalmaztak egyegy mécsesen, vagy üvegedényen kívül más tárgyat. Egyetlen esetben került a sírba a halott lábához helyezve egy áttört veretű katonai öv. (5. kép)

II. terület

A terület alig néhány méter széles volt, s felületén a csontvázas temetkezések periódusából származó három – bolygatott – sírt tártunk fel.

3. kép: A korai árok, felette a kőfalas építmény

Fig. 3.: Early ditch with the stone-walled building over it

struction can be dated to a period prior to the establishment of the Civil Town, as suggested by relative chronology. The building of stone walls raised over the fill of the northern ditch probably belonged to the later, rebuilt phase of the construction. (Fig. 3.)

Some shallow, half-sunken features, which contained a modest find material, can be dated to a time after the cremation burials.

The last phase of the Roman period use of the territory lasted from

4. kép: Épített sírkamra a későrómai kori periódusból (J4. szelvény)

Fig. 4.: *Burial chamber construction from the late Roman period (trench J4)*

III. terület

A területen egy hamvasztásos sírt, valamint egy nagyobb, négyszögletes alakú, félig földbemélyített objektumot tártunk fel, mely a leletek alapján feltehetőleg a hamvasztásos és a csontvázas temetkezések közötti, a 2. század végétől a 4. század elejéig terjedő időszakra tehető.

IV. terület

A Duna felé eső, keletebbre lévő területekhez képest ez a terület jóval magasabban feküdt, s ennek követ-

the second half of the 4th century to the beginning of the 5th century, when, once more, burials occupied the territory. The inhumation graves, about 20 of them, were distributed in groups, especially in the central and southern parts of the territory. Some were simple shaft graves. The traces of wooden coffins could be observed in some cases. Brick graves built with thick mortar layers were characteristic elements of the grave groups. One of the graves was made with carefully built brick walls while the inner wall of the burial chamber was carefully covered with white plaster. (Fig. 4.) Most of the graves were robbed, although the ones left intact contained barely more than a lamp or a glass vessel. In a single case, a military belt with open-work mounts could be found by the feet of the deceased. (Fig. 5.)

Territory II

This band was only a few metres wide. Three disturbed graves were unearthed in this surface from the phase of the inhumation burials.

Territory III

In this territory, a cremation burial and a larger, rectangular, half-sunken feature were recovered. The finds date them to the period

5. kép: Katonai öv veretei a későrómai kori periódusból (K3. szelvény)
 Fig. 5.: Mounts on the military belt from the late Roman period (trench K3)

keztében az egykori felszín lepusztult, s így a feltárás során az objektumoknak már csak a szint alatti részeit találtuk. Ezért a legkorábbi periódushoz tartozó árok és a hozzá tartozó cölöphelyek (?) beásásának legalsó szakasza maradt meg. Ez az árok feltehetőleg összefüggésben állhatott az I. területen rögzített árkok valamelyikével, miután iránya éppen merőleges volt rájuk. A területen megtalálhatóak voltak a legkésőbbi periódushoz tartozó csontvázas sírok bolygatott maradványai is. Az egyébként az I. területen mélyre ásott sírgödröknek is itt már csak a

between the cremation and the inhumation burials, that is, from the end of the 2nd to the end of the 4th century.

Territory IV

This territory was situated at a much higher level than the one in the east lying closer to the Danube. The surface was eroded and only fragments of the features lying beneath this level could be found. Accordingly, only the lower segment of the ditch and the associated post holes (?) from the earliest period were found. This ditch was

néhány centiméteres mélységben húzódo alját találtuk meg. Az egykor dombon lévő, kiemelkedő terület gyors lepusztulását a futóhomokból álló altalaj is elősegítette, mely a feltárást is nehezítette.

A feltárást talajtani vizsgálatokkal is kiegészítettük.

Zsidi Paula

Irodalom/References:

ZSIDI 1997 – ZSIDI P.: Szondázó jellegű feltárások az aquincumi polgárvárostól délkeletre. Aquincumi füzetek 3 (1997)

ZSIDI 1998 – ZSIDI P.: Budapest, III. ker. Gázgyár. Aquincumi füzetek 4 (1998)

ZSIDI 1999 – ZSIDI P.: A római kori partépítés nyomai a Duna polgárvárosi szakaszán. Aquincumi füzetek 5 (1999)

probably connected to one of the ditches noted in territory I, since it ran perpendicular to them. The disturbed remains of inhumation burials from the latest period were also uncovered. Only the few centimeter bottoms of graves similar to those in territory I remained. The rapid denudation of this elevated area, once a knoll, was exacerbated by wind-blown sandy ground, which, at the same time, rendered the excavation difficult.

The excavations were complemented with a pedological analyses.

Paula Zsidi